

Kivesvaaran-Keräsenvaaran lakkisienikartoitus 2018

Hydrologia-LIFE (LIFE16NAT/FI/000583)

Katri Kokkonen

JOHDANTO JA MENETELMÄT

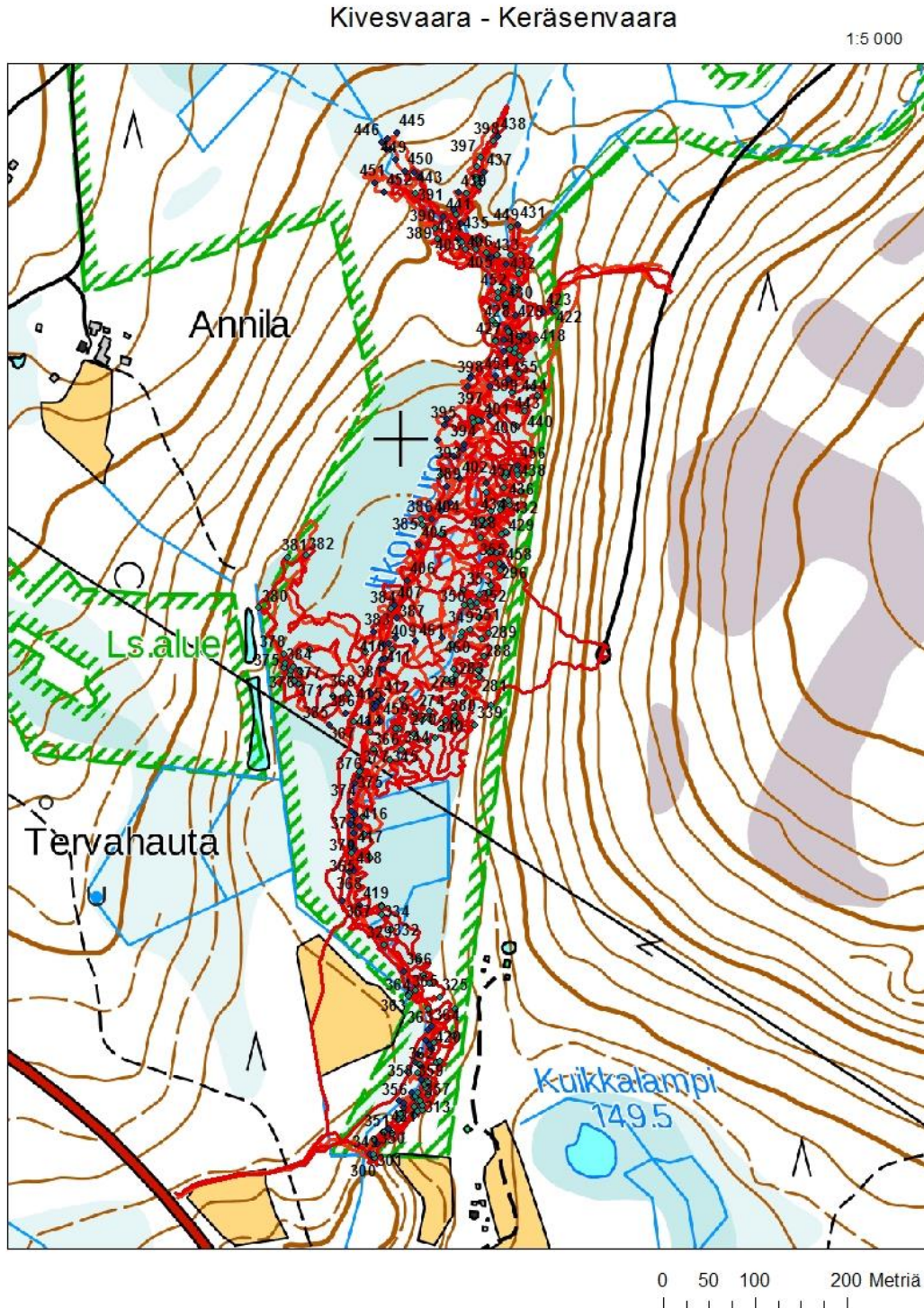
Kartoituksen tavoite ja tarkoitus

- Kartoituksen tavoitteena oli selvittää harvinaisten tai arvokasta elinympäristöä indikoivien suursienten, erityisesti helttasienten ja tattien, esiintymistä Kivesvaaran-Keräsenvaaran soidensuojelualueella. Raportin tuloksia hyödynnetään Natura2000-alueen ennallistamisen ja hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Raportti on tuotettu EU:n LIFE-rahoituksen tuella Hydrologia-LIFE -hankkeessa.

Kartoituskohteet ja -menetelmät

- Kartoitus sijoittui suojelualueen eteläosaan etukäteen ohjeistetuille tärkeimmille kuvioille. GPS:n tallentamat kuljetut reitit näkyvät kartassa 1.
- Kartoitin alueen syksyllä kahdesti: 22-30.8. ja 28.-29.9.2018. Ensimmäisellä kerralla sieniä esiintyi melko paljon ja toisella kerralla kohtalaisesti. Kartoitin elokuussa 28 h ja syyskuussa 13.5 h.
- Merkitsin muistiin kohtaamiani tavallista harvinaisempia tai tunnistamattomia sieniä, rekisteröin niiden sijainnin GPS-laitteella (Garmin GPSmap 64), ja keräsin näytteitä. Lisäksi huomioin kasvillisuutta ja oijen tilaa.
- Kuivanäytteitä määritin mikroskoopilla, kirjallisuuden avulla, ja vertaamalla Turun yliopiston kasvimuseon kokoelmanäytteisiin. Koska outoja ja mielenkiintoisia sieniä oli runsaasti, tein myös useita DNA-analyyssejä. Sienitutkija Jukka Vauras auttoi muutamien risakkaiden ja haperoiden määrittämisessä. Osa näytteistä jäi ainakin tässä vaiheessa nimeämättä, erityisesti risakkaista (*Inocybe*), haprakkaista (*Psathyrella*) ja *Telamonia*-alasuvun seitikeistä, sekä joistakin rusokkaista (*Entoloma*).

- Yleisyyssarviot perustuvat teoksiin Suomen helttasienten ja tattien ekologia, levinneisyys ja uhanalaisuus (2005), Funga Nordica (2008), Sienet ja metsien luontoarvot (2014), ja Aphyllophoroid fungi of Finland (2009), sekä omaan kokemukseen.
- Merkittävimpien lajihavaintojen koordinaattitiedot on tallennettu Excel-taulukoihin.

Kartta 1. GPS-laitteen jälkiloki pisteinen.

TULOKSET

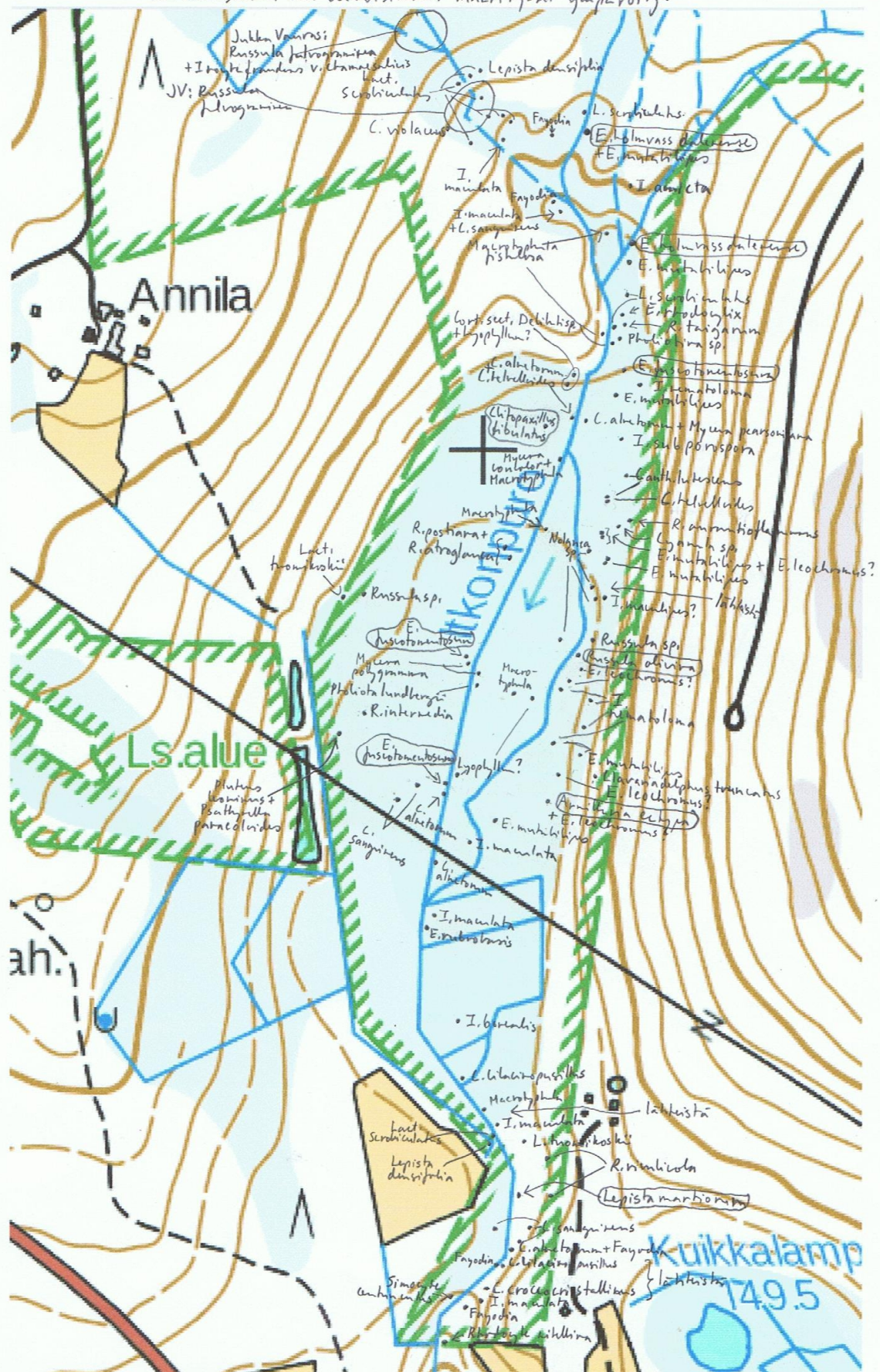
Lajihavainnot

- Alueelta löytyi vain yksi uhanalainen laji, nevamesisieni, mutta lukuisia harvinaisia, harvinaisehkoja, puutteellisesti tunnettuja, outoja, tai arvokasta elinympäristöä indikoivia lajeja (Taulukko 1). Taulukon indikaattoriarvot viittaavat kirjaan Sienet ja metsien luontoarvot (von Bonsdorff ym. 2014). Lajisto oli monimuotoinen. Se ilmentää runsaskalkkista maaperää ja arvokasta kosteikkoa. Merkittävimpien havaintojen sijainnit näkyvät Kartassa 2.

Taulukko 1. Kartoituskohteen merkittävimmät lajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal. lk	Muu status	Runsaus (esiintymät)
Armillaria ectypa	nevamesisieni	VU		1
Entoloma fuscotomentosum			puutteellisesti tunnettu, Suomelle uusi?	3
Entoloma holmvassdalenense			puutteellisesti tunnettu, Suomelle uusi	2
Lepista martiorum			puutteellisesti tunnettu, hyvin harvinainen?	1
Clitopaxillus fibulatus (Clitocybe alexandri)	paksujalkamalikka		indikaattoriarvo IA3	1
Russula olivina	oliivihapero		IA3	1
Russula aurantioflammans	palohapero		IA3	1
Pholiota lundbergii	puistohelokka		IA 3	1
Russula rivulicola	noronuhruhapero		IA2	2
Lepista densifolia	maitomalikka		IA2	2
Cortinarius alnetorum	lepikkoseitikki		IA2	5
Cortinarius helvelloides	leppäkorpiseitikki		IA1	2
Inocybe nematoloma	tihkurisakas		IA2	6
Inocybe maculata	täplärisakas		IA1	6
Pluteus leoninus	keltalahorusokas		IA1	1
Cortinarius lilacinopusillus	kääpiöseitikki		IA1	3
Fayodia bisphaerigera	hiipposavulakki		IA1	5
Russula postiana	orvonhapero		IA1	1
Mycena polygramma	tinahiippo		IA1	2
Russula taigarum	taigahapero		IA1	1
Lactarius scrobiculatus	isovoirousku		IA2	13
Lactarius tuomikoskii	korpivoirousku		IA1	2
Russula intermedia	koivunlehtohapero		IA1	1
Cortinarius sanguineus	veriseitikki		IA1	6
Rhodocybe nitellina	lehtomyyränlakki		IA1	1
Inocybe subporospora	piskurisakas		harvinainen	1
Macrotyphula juncea	rihmanuijakas		harvinainen Kainuussa	1
Macrotyphula fistulosa	hoikkanuijakas		harvinainen Kainuussa	7
Psathyrella panaeoloides			harvinainen	1

Mycena concolor			puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
Mycena pearsoniana	liilahtiippo		puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
Entoloma mutabilipes	silmärusokas		puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	9
Entoloma leochromus?			outo, harvinainen?	6
Entoloma sp. subgen. Nolanea			outo, harvinainen?	4
Inocybe maculipes?			outo, harvinainen?	1
Simocybe sp.			outo, harvinainen?	1
Cortinarius sp. sect. Delibuti			outo, harvinainen?	2
Russula sp. 1			outo, harvinainen?	1
Russula sp. 2			outo, harvinainen?	1
Cortinarius croceocristallinus var. alneti			puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
Entoloma rhodocylix	varjonaparusokas		harvinaisehko	1
Simocybe centunculus	vihermattalakki		harvinaisehko	1
Naucoria sphagneti	rahkaruostehelppä		puutteellisesti tunnettu	1
Inocybe borealis	vaeltajarisakas		harvinaisehko	1
Cantharellus lutescens	kosteikkovahvero		harvinaisehko	3
Inocybe amicta	nukkajalkarisakas		puutteellisesti tunnettu, harvinaisehko?	1
Russula atroglaucä	raudushapero		harvinaisehko	1
Cortinarius violaceus	violettiseitikki		harvinaisehko	1
Entoloma rubrobasis	heterusokas	NT (poistuu 2019)	yleisehkö	1
Xanthoporus syringae	keltakääpä		harvinainen?	1
Inocybe occulta			puutteellisesti tunnettu, yleisehkö?	2
Hebeloma clavulipes	tihkutämpönen		puutteellisesti tunnettu	3
Clavariadelphus truncatus	töppönuijakas		harvinaisehko	1
Lyophyllum inolens	havukynsikäs		puutteellisesti tunnettu	2
Russula delica coll.	suppilohapero		puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
Cortinarius neofallax			puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1

- Kalkinvaatijalajisto keskittyi alueen itä- ja pohjoisosaan. Itärinteen alla maaperä oli monessa kohtaa lähteistä, mikä voi vaikuttaa asiaan. Muun muassa kaikki kalkkipitoista maaperää ilmentävien *Cyanula*-alasuvun rusokkaiden (*E. holmvassdalense*, *E. mutabilipes*, *E. leochromus*?) lukuisat esiintymät sijaitsivat sähkölinjan pohjoispuolella itäosan letoilla. Myös uhanalainen, taantunut nevamesisieni sijaitsi itäosassa kaukana ojista. Kalkinvaatija isovoirouskua esiintyi runsaasti pohjoisten purojen varrella. Karttaan alueen pohjoisosassa on merkitty myös alueet, joilta Jukka Vauras on löytänyt silmälläpidettävät lajit *Russula fulvograminea* (karjahapero) ja *Inocybe fraudans* var. *chamaesalicis* (suullinen tiedonanto). Itkonpuron varrella kahdessa kohtaa esiintynyt, luultavasti hyvin harvinainen *E. fuscotomentosum* -rusokas ei vaadi kalkkia kirjallisuuden mukaan. On epäselvää edustaako se alkuperäistä, Färsaarilta kuvattua *fuscotomentosum*-lajia, mutta kuitenkin *fuscotomentosum*-nimellä kulkevaa lajia, jota esiintyy mm. Grönlannissa (Itkonpuron näyte sekvensoitu).
- Itkonpuron varrella esiintyi paikoittain vanhojen leppien lähellä arvokkaan kosteikon indikaattoreita lepikkoseitikkiä, kääpiöseitikkiä, leppäkorpiseitikkiä ja hiipposavulakkia. Lähellä puroa/ojaa kasvoi myös erikoinen *Lepista martiorum* (näyte sekvensoitu). Funga Nordican (2008) mukaan sitä on tavattu Pohjoismaista vain Tanskasta, mutta Laji.fi-tietokannassa se mainitaan Suomesta. Myös alueen eteläosassa Itkonpuron itäpuoli oli monin paikoin lähteistä.
- Kulttuurinsuosija keltakääpä (*Xanthoporus syringae*) kasvoi luonnonsuojelualueen länsirajalla tekoaltaan maavallissa. Viime vuosikymmeninä se on yleistynyt Suomessa (Niemelä 2016).
- Havaittuja yleisehköjä tai yleisiä lajeja olivat mm. *Amanita submembranacea* (salokärpässieni), *Arrhenia onisca* (turvenapalakki), *Clitocybe ditopus* (kuuramalikka), *C. marginella* (reunusmalikka), *C. phyllophila* (valkomalikka), *Clitopilus prunulus* (jauhosiieni), *Cortinarius paragaudis* (rusovyöseitikki), *C. subtortus* (setriseitikki), *C. umbrinolens* (mantuseitikki), *Crepidotus lundellii* (koivuruostevinokas), *C. versutus* (villaruostevinokas), *Entoloma boreale*, *E. cetratum* (kangasrusokas), *E. conferendum* (silorusokas), *E. juncinum* (säderusokas), *E. nidorosum* (haisurusokas), *E. sericatum* (kosteikkorusokas), *E. sericeum* (jauhorusokas), *E. undatum* (naparusokas), *Galerina hybrida*, *Gyromitra infula* (piispanhiippa), *Hebeloma leucosarx* (pattitympönen), *H. mesophaeum* (tummalakitympönen), *Helvella bulbosa* (lehtopikarimörsky), *Hygrocybe cantharellus* (vahverovahakas), *Inocybe castanea* (näädänrisakas), *I. lanuginosa* (lahorisakas), *I. leptophylla* (viitarisakas), *I. lindrothii* (kaunorisakas), *I. napipes* (nuppijalkarisakas), *I. nitidiuscula* (rusojalkarisakas), *I. proximella* (salorisakas), *I. silvae-herbaceae* (kuusenlehtorisakas), *I. sindonia* (kittirisakas), *I. soluta* (lyhytitiörisakas), *I. stellatospora* (korporisakas), *Lactarius cyathuliformis* (viherlepikkorousku), *L. lilacinus* (punarousku), *L. scoticus* (valkokarvarousku), *Lepiota clypeolaria* (villaukonsieni), *Lepista gilva* (pisamamalikka), *Leucocybe connata* (nurmitupaskynsikäs), *Lyophyllum rancidum* (jauhokynsikäs), *Melanoleuca cognata* (mesisatahelttä), *Pholiota lubrica* (ruskolakihelokka), *P. tuberosa* (koivuhelokka), *Plicatura nivea* (leppäpoimukka), *Pluteus atromarginatus* (mäntylahorusokas), *Pluteus pellitus* (valkolahorusokas), *Polyporus tubaeformis* (torvikääpä), *Psathyrella rostellata*, *Psilocybe crobulus*, *Ripartites tricholoma* (karvakalponen), *Russula nauseosa* (häivehapero), ja *R. versicolor* (monivärihapero).

HOITO YM. SUOSITUKSET

- Kartassa ojamainen Itkonpuro oli melko luonnontilaisen kaltainen. Sähkölinjan pohjoispuolella se syveni kurumaiseksi, useita metriä syväksi. Ojan kaivamisesta on ilmeisesti pitkä aika. Itkonpuron ja sen itäpuolisen noron välissä lajisto oli melko tavanomaista, joten luonnontilaisuus on luultavasti merkittävästi aikoinaan heikentynyt. Välitöntä uhkaa nykyisten arvokkaiden sieniesiintymien säilymiselle ei ole. Epäilen, kannattaako alueella tehdä ennallistusta. Ainakaan kartoitusalueen pohjoisosassa ennallistusta ei tarvita, ja joka tapauksessa tulisi huomioida, ettei arvokkaita

sieniesiintymiä ja lähteisiä paikkoja vahingoiteta. Puista erityisesti vanhat lepät on hyvä säilyttää. Hyvä olisi myös huomioida alueen historia ennen mahdollista puron/ojan umpeuttamista: onko Itkonpuron kohdalla sijainnut alun perin puro.

- Sähkölinjan eteläpuolella olevien poikittaisten ojien ympäristöä tarkastelin vain Itkonpuron läheisyydessä, enkä havainnut siellä harvinaista lajistoa. Ympäristö on melko tavanomaista rehevää koivikkoa, luultavasti istutettua, eikä sienten kannalta toimenpiteille ole siellä estettä.

KIRJALLISUUS

- von Bonsdorff, T., Kytövuori, I., Vauras, J., Huhtinen, S., Halme, P., Rämä, T., Kosonen, L. & Jakobsson, S. 2014: Sienet ja metsien luontoarvot. Norrlinia 27: 1-272.
- Hansen, L. & Knudsen, H. (toim.) 2008: Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera. Copenhagen, Denmark.
- Kotiranta, H., Saarenoksa, R. & Kytövuori, I. 2009: Aphyllophoroid fungi of Finland. Norrlinia 19: 1-223.
- Niemelä, T. 2016: Suomen käävät. Norrlinia 31: 1-430.
- Salo, P., Niemelä, T., Nummela-Salo, U. & Ohenoja, E. (toim.) 2005: Suomen helttasienten ja tattien ekologia, levinneisyys ja uhanalaisuus. Kurikka.